

nia, przebieg, generowanie oraz w ograniczonym zakresie na ich skutki i perspektywę rozwoju.

W stosunkach unijno-międzynarodowych podkreśla się wagę tożsamości politycznej poszczególnych podmiotów, dziedzictwa przeszłości, a w tym barier ugruntowanych przez mity i stereotypy postrzeganie się wzajemne narodów i państw. Rzeczywistość ta charakterystyczna jest zarówno dla państw mających wiodącą pozycję wśród Wspólnot, jak i nowych podmiotów życia unijnego oraz nawiązujących kontakty z systemem unijnym.

Istotną wartość poznania stanowi sytuowanie Unii Europejskiej w procesie globalizacyjnym, w którym główną siłą napędową przeobrażeń kulturowych stanowi postęp naukowo-techniczny oraz promowane przez globalne podmioty ekonomiczne zasady liberalnej gospodarki rynkowej, która generuje wartości rywalizacji, dążenia do osiągania wysokiego poziomu życia ekonomicznego, ryzyka. Globalizacja powoduje też zacieranie granic między podmiotami politycznymi życia międzynarodowego, a w tym między państwami, strukturami życia partyjnego, kulturami, co wyraża się w promocji dla synkretyzmu, homogenizacji kulturowej, tolerancji dla rozwoju różnych kultur, subkultur, których ramy funkcjonowania wyznacza ład prawny, a w tym prawa człowieka i obywatela.

Zaprezentowane w książce studia i opracowania są egzemplifikacją wyzwań, jakie generują procesy integracyjne, które sytuują się zarówno w rzeczywistości unifikującej wartości świata politycznego, jak i jednocześnie pielęgnujące tożsamość poszczególnych podmiotów środowiska międzynarodowego. Studia te zasługują na dużą uwagę w procesie edukacyjnym, a zwłaszcza z zakresu europeistyki i stosunków międzynarodowych.

Andrzej Chodubski

Unia Europejska w XXI wieku. Polityczno-prawna wspólnota interesów, pod red. Rafała Riedla, Toruń 2010, ss. 400.

Unia Europejska jako projekt budowy nowego ładu kulturowo-cywilizacyjnego na kontynencie europejskim ma licznych entuzjastów,

jak i przeciwników. Postrzega się zarówno korzyści, jakie uzyskują z funkcjonowania w jej ramach narody, państwa, jak też straty, zwłaszcza w sferze stosunków społecznych. Obecnie ujawniają się nowe zadania i wyzwania w rzeczywistości układu zmiennych, które należy uwzględnić w projektowaniu dalszego rozwoju.

Problemy ujawniające się w strategii i taktyce budowy zintegrowanej Europy są przedmiotem uwagi i analizy licznych podmiotów życia intelektualnego, a w tym uniwersyteckiego, gdzie prowadzi się edukację europejską oraz badania w ramach takich instytucji, jak: centra, komitety, pracownie, itp. Wśród ostatnio opublikowanych książek na dużą uwagę zasługuje *Unia Europejska w XXI wieku*. Polityczno-prawna wspólnota interesów.

Zawarty w niej wykład podzielono na trzy części: I. „Przyjaźń rynkowa” i wspólnota polityczna, II. Wspólnota prawa, III. Wspólnota interesów. W części pierwszej wyodrębniono dwie kwestie podstawowe: 1. W poszukiwaniu równowagi instytucjonalnej, 2. Aksjologia, polityka i gospodarka, w których zamieszczono osiem referatów, tj. 1. Rafała Riedla, Demokracja w Unii Europejskiej – problem legitymizacji władzy w warunkach globalizacji, 2. Piotra Tośka, Delegacja uprawnień w systemie decyzyjnym Unii Europejskiej – komitologia a reforma instytucjonalna, 3. Tadeusza Siwka, Demograficzne uwarunkowania wzajemnych stosunków między krajami Unii Europejskiej w XXI wiek, 4. Ewy Nowak, Europa trzech prędkości – ekonomia, kultura i polityka w XXI wieku, 5. Waldemara Tomaszewskiego, System aksjologiczny Unii Europejskiej – ewaluacja i perspektywy rozwoju, 6. Jaroslava Vencalka, Region Europa fenomenem czasoprzestrzeni, 7. Ireneusza Krasia, Od unii celnej do unii gospodarczej – polska perspektywa, 8. Anny Pacześniak, Kontestacja europejskiej integracji wyzwania dla przyszłości Unii.

W części drugiej zaprezentowano cztery zagadnienia: 1. Rafała Riedla, Piotra Klimontowskiego, Prawo wspólnotowe w systemie prawa międzynarodowego – supranacjonalność jako cecha prawa wspólnotowego, 2. Aleksandry Wentkowskiej, Polityka prawa Unii Europejskiej – *Ius Commune Europeum*. Właściwy moment na kodyfikację prawa wspólnotowego?

3. Agnieszki Mamoń, Trzecia władza w procesie tworzenia się ponadpaństwowego systemu prawnego, 4. Pawła Leidlera, Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych jako wzór dla funkcjonowania Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

W części trzeciej wyodrębniono dwa rozdziały tj. 1. Unia Europejska jako aktor stosunków międzynarodowych i 2. Główni partnerzy. Zamieszczono w nich osiem referatów: 1. Rafała Riedla, Wspólnotowa Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa – instytucjonalny pluralizm, 2. Dariusza Milczarka, Polityka zagraniczna Unii Europejskiej w XXI wieku – EU super mocarstwem globalnym? 3. Elżbiety Stadtmüller, Unia Europejska a współpraca regionalna w jej sąsiedztwie, 4. Irminy Słomczyńskiej, Perspektywy funkcjonowania Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony w zmiennym środowisku strategicznym, 5. Pawła Turczyńskiego, Rozbudowa zdolności obronnych UE w pierwszej dekadzie XXI w., 6. Pawła Frankowskiego, Uciec od geopolityki. Role nowych członków Unii Europejskiej, 7. Łukasza Wordliczka, Polityka zagraniczna UE w XXI wieku a stosunki transatlantyckie w latach 2001–2008: między ignorancją a arogancją oraz perspektywy na przyszłość, 8. Marcina Chelminiaka, Miejsce Federacji Rosyjskiej w polityce zagranicznej Unii Europejskiej na początku XXI w.

Prezentację poszczególnych zagadnień poznawczych poprzedza „Wstęp”. Wskazuje się w nim, że po podpisaniu 50 lat temu traktatów ustanawiających Wspólnoty Europejskie projekt integracyjny można określić je sukcesem. Spełniają one podstawowy cel: zapewnienie pokoju obywatelom, a też istotne jest utworzenie jednolitego rynku, ochrony konsumenta, rozwój regionów, pomoc humanitarna. Obywatele UE odnoszą się generalnie do idei integracji z akceptacją. Przypomina się tu, że Unia Europejska rozwinęła na tyle oryginalny system prawo-polityczny, który nie ma precedensu w historii.

Wskazując różne kwestie, stanowiące dyskusyjność poznawczą oraz złożoność aplikacyjną zwraca się uwagę na ideę i praktykę demokracji. Zwraca się uwagę, że paradoks procesu integracyjnego w Europie polega na tym, że projekt Wspólnot Europejskich nie powstał na fun-

damentach demokratycznej przedstawicielskiej polityki, ale dużym w stopniu jako efekt permissywnego konsensusu na poziomie elit europejskich „Europa po Maastricht” ujawnia erozję permissywnego konsensusu i rosnąca opozycję, głównie rządów krajów członkowskich wobec dalszego przekazywania kompetencji na poziom ponadnarodowy (s. 24).

W postrzeganiu rozwoju instytucji europejskich zauważa się problem deficytu demokratycznego. Problem ten zaczęto definiować już w 1972 r., aczkolwiek różnie pojmowana jest instytucja demokracji (s. 32). Przyjmuje się, że demokracja to ustrój, który zapewnia równowagę między różnymi interesami i wartościami. W wykładzie przywołuje się stanowiska różnych badaczy, orientujących się na współczesnym objaśnianiu istoty demokracji, m.in. Josepha Schumpetera, Roberta A. Dahla, Chantala Monffe, Davida Beethama. W procesach globalizacyjnych, a w tym w integrującej się Europie ważne wyzwania polityczne orientują się na urzeczywistnieniu demokracji, co wiąże się ze skutecznym rządzeniem, polityczną partycypacją, mechanizmami reprezentacyjnymi (s. 49). Prezentując instytucję komitologii zauważa się, że mimo że należy ona do szeroko rozumianych instytucjonalnych problemów podejmowania decyzji w Unii Europejskiej, to nie jest właściwie rozpoznana. W analizie poznawczej zwraca się na nią z punktu widzenia rozważań teoretycznych oraz kontekstu ewolucyjnego podstaw traktatowych. Wskazuje się, że komitologia jest częścią szerokiego zjawiska delegacji uprawnień decyzyjnych w pierwszym filarze Unii Europejskiej, a głównym problemem delegacji jest określenie zakresu przedmiotowego przekazywanych uprawnień. Delegacja znajduje zastosowanie zarówno w relacjach państw i Wspólnoty Europejskiej (gdzie państwa delegują pewne uprawnienie na pomocy wspólnoty), jak i w relacjach między organami Wspólnoty. Delegację w pierwszej grupie relacji nazywa się zewnętrzną, drugiej – wewnętrzną. Delegacja zewnętrzna przyjmuje najczęściej postać przeniesienia przez Radę lub Parlament Europejski wspólnie z Radą niektórych uprawnień decyzyjnych do Komisji.

Wspólnotowy system delegacji orientuje się na domniemanym założeniu istnienia aktów

o charakterze legislacyjnym aktów o charakterze wykonawczym.

W kształtowaniu rzeczywistości unijnej ważną rolę pełni ład demograficzny. Zauważa się, że procesy demograficzne mogą być istotnym czynnikiem różnicującym pozycje poszczególnych krajów członkowskich UE. Z prostej liczby mieszkańców każdego kraju członkowskiego wynika liczba jego posłów w Parlamencie Europejskim i waga głosów podczas przyjmowania wspólnych decyzji.

W procesach przemian demograficznych ważną rolę pełnią migracje. Zauważa się w analizie, że przepływy migracyjne generalnie uzależnione są od sytuacji ekonomicznej, społecznej, a w ostatnich latach także środowiskowej. W krajach UE wolny przepływ ludzi, towarów i usług jest jedną z dewiz procesu integracji i odejście od tej zasady może nastąpić tylko w sytuacji zahamowania, czy odwrócenia tego procesu. W ładzie prognostycznym przewiduje się ujawnienie istotnych zmian demograficznych. Np. przewiduje się spadek ludności Polski. W konsekwencji zmniejszenia przyrostu naturalnego i rosnącej migracji zarobkowej liczba ludności Polski może w połowie XXI w. wynosić zaledwie 31,9 mln, tzn. 83% stanu maksymalnego z połowy lat 90. Taki spadek liczby ludności spowoduje, że Polska przemieści się z kategorii krajów, które dzięki swej wielkości mają mniej liczną reprezentację w Parlamencie Europejskim niż by to odpowiadało ich liczbie mieszkańców, do kategorii mniej zaludnionych krajów, które mają w organach Unii większą reprezentację niż to wynika z udziału ich liczby mieszkańców (s. 86).

Zauważa się, że sam spadek liczby mieszkańców Europy nie jest zagrożeniem. Wydajność europejskiej gospodarki łatwo poradzi sobie z tym problemem.

Charakteryzując ogólne przemiany europejskie zauważa się, że wyznaczają je trzy główne czynniki – ekonomiczny, polityczny i kulturowo-religijny. Generują one procesy postępu oraz wpływają na intensywność i stopień zaawansowania integracji europejskiej w różnych dziedzinach.

Przyjmując teoretyczno-analityczną propozycję „trzech prędkości”, wbrew popularnemu skojarzeniu („dwie prędkości”) wychodzi się

z założenia, że integracja w Europie ma różny przebieg w zależności od jej dziedziny, a nie obszaru geograficznego lub regionu. Obserwacja współpracy w Europie wskazuje, że od wielu lat najbardziej zaawansowana jest integracja rynków ekonomicznych, utrzymuje się, a nawet postępuje zróżnicowanie kulturowo-religijne, przy ugruntowanej pozycji tożsamości narodowych i etnicznych, a nierozwiązane są wciąż problemy integracji politycznej, która pozostając pomiędzy sprzecznymi tendencjami kultury i ekonomii bazuje wprawdzie na sukcesie bezpieczeństwa i pokoju międzynarodowego w Europie, ale jest krucha i niepewna w zakresie identyfikacji i odpowiedzialności politycznej, a „eurodemos” wciąż słabo albo w ogóle nie funkcjonuje.

A zatem integracja, a nawet unifikacja ekonomiczna, dyferencjacja kulturowo-religijna i rodzaj ambiwalencji politycznej mogą uchodzić za główne nurty organizujące życie Europejczyków. Tendencjom tym sprzyjają globalne megatrendy wyznaczające procesy zmian społecznych. Należą do nich przede wszystkim globalizacja, modernizacja i sekularyzacja, ale także kryzys państwa jako organizacji i przedmiotu stosunków międzynarodowych oraz integracja jako proces zachodzący w Europie (s. 93).

W wykładzie wskazuje się, że ekonomia, polityka i kultura – to główne czynniki zmiany społecznej, odpowiedzialne także za ich przyspieszenie w kształtującej się nowoczesnej rzeczywistości kulturowo-cywilizacyjnej, zaś globalizacja i modernizacja w skali światowej, integracja w skali europejskiej – to główne nurty takich zmian. Ich cechą wspólną jest szeroko rozumiany postęp. Globalizacja często definiowana jest jako stan świata, jako zjawisko występowania transnarodowej przestrzeni społecznej, zgodnie z którym utrzymywane są intensywne interakcje i więzi między grupami społecznymi niezależnie od dystansów terytorialnych i kontroli państw narodowych.

Do najtrudniejszych zadań należy odpowiedź na pytanie, jakie jest miejsce polityki, państwa, narodu, ideologii i partii politycznych w integrującej się ekonomicznie i różnicującej kulturowo Europie (s. 102). Prawidłowości ujawniające się w tworzeniu nowej zintegrowanej rze-

czywistości europejskiej ujawniają się w trzech przeciwstawnych zasadach: wydajności w ekonomii, równowagi w polityce i samorealizacji w kulturze.

Prezentując zagadnienie funkcjonowania systemu aksjologicznego Unii Europejskiej, zauważa się, że u podłoża budowy moralnego ładu było określenie wspólnych celów, poszukiwanie i przyjmowanie tych samych wartości, a zatem budowanie jednolitego systemu aksjologicznego. Wspólny katalog wartości miał być spoiwem łączącym zróżnicowane narodo- i kulturowo społeczeństwo zjednoczonej Europy; miał równocześnie zwiększyć wiarygodność działań państw członkostwa Wspólnoty. Wskazuje się, że obecny kształt systemu wspólnych wartości jest przykładem aksjologicznego pluralizmu.

Charakteryzując problem regionów w Europie, wskazuje się że pojęcie region zmieniło w geografii na przełomie I „i” II tysiąclecia swoje znaczenie. Obecnie jest rozumiana jako obszar o charakterystycznych aspektach podobieństw i różnic obiektów i związków przestrzennych m.in. ale także jako obszar w którym w jakiś sposób koncentrują się doświadczenia i doznania jego mieszkańców. Region rozumiany jest jako część kompleksowo ponowoczesnej przestrzeni, w której nakładają się na siebie zjawiska przyrodnicze, społeczne określane pojęciem krajobrazu (s. 127). Wskazuje się tu, że *genius loci* jako ważna wartość akumulacji wielogeneracyjnej wiedzy i doświadczenia oraz duchowego osławiania przestrzeni.

Ukazując miejsce Polski w rzeczywistości gospodarczej UE, podkreśla się bariery i możliwości odbijające się w świadomości Polaków oraz uregulowania normatywne ładu instytucjonalnego. Koresponduje z nim zagadnienie kontestacji europejskiej integracji, gdzie analizuje się m.in. eurosceptyzm, europesymizm, eurofobię polityków, partii politycznych oraz szeroki krągów społeczeństw (opinii publicznej).

Zwracając uwagę na kwestie prawne, podkreśla się, że Wspólnotę stanowi specyficzny system prawny; w wykładzie wskazuje się na idee i praktykę stosowania rozwiązań prawnych w UE, określa się czym wyraża się polityka prawa w ujęciu UE oraz charakteryzuje się różne segmenty ładu prawnego, jak np. działalność

Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, Międzynarodowego Trybunału Karnego, Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych w wymiarze porównawczym.

Z punktu widzenia urzeczywistniania wspólnoty interesów prezentuje się Unię Europejską jako aktora stosunków międzynarodowych, a w tym charakteryzuje się Wspólnotową Politykę Zagraniczną i Bezpieczeństwa.

Przedstawiając politykę zagraniczną Unii Europejskiej stawia się pytanie! czy stanie się ona supermocarstwem globalnym? Wskazuje się tu, że jedną z zasadniczych cech charakteryzujących współczesne stosunki międzynarodowe jest niestabilność utrzymującego się aktualnie układu sił w skali globalnej. Zauważa się, że po to, aby UE uzyskała status pełnowymiarowego mocarstwa (takiego jakim są Stany Zjednoczone), niezbędne jest dysponowanie przez unijną politykę zewnętrzną kompletnego zestawu nie tylko środków ekonomicznych, politycznych i społecznych, ale także militarnych. W refleksji uogólniającej stwierdza się, że Unia Europejska – będąc oryginalnym, unikatowym aktorem na scenie globalnej – staje się coraz ważniejszym uczestnikiem współczesnych stosunków międzynarodowych, umacniając swoją pozycję i rolę w globalizującym się świecie w specyficzny, właściwy jej sposób (s. 259).

Charakteryzując współpracę regionalną w sąsiedztwie przypomniano, że problematyka regionu i regionalizacji ma swoją długą historię w badaniach prowadzonych przez różne dyscypliny naukowe. Oznacza to brak jednoznacznego rozumienia tych pojęć. W rzeczywistości UE stosuje się określenie „nowy regionalizm” jako określenie dla współczesnych wyzwań globalnych w ładzie regionalnym. Zakłada się w nim aktywność nie tylko państwa, ale i innych aktorów, jak: korporacje, organizacje pozarządowe, samorządy, wszelkie instytucje i reprezentacje społeczeństwa.

Współczesny rozwój struktur regionalnej współpracy jest znamienym zjawiskiem ze względu na ich ilość, skalę i ambicje. Istotnym czynnikiem wspierającym procesy regionalizacyjne jest bezpieczeństwo międzynarodowe, szczególnie w dobie zmian związanych z nowy-

mi pozamilitarnymi wymiarami bezpieczeństwa czy nowymi wyzwaniem dla bezpieczeństwa (przewaga konfliktów wewnętrzpaństwowych, kwestia humanitarnych interwencji, asymetrii bezpieczeństwa, mało efektywny system bezpieczeństwa narodowego orientującego się na ONZ).

Zauważa się, że problemem kluczowym dla regionalizmu w Europie był fakt braku stabilności politycznej, rozwoju ekonomicznego, ale przede wszystkim zbrojnych konfliktów w latach 90.

Przypomina się, że bezpieczeństwo w Unii Europejskiej ma kilka wymiarów, m.in. polityczny, funkcjonalny, geograficzny, biurokratyczny.

Wskazuje się tu, że transnarodowa homogeniczność UE na płaszczyźnie bezpieczeństwa i obrony jest wynikiem konwergencji norm i idei państw członkowskich; w tym zakresie Wspólna europejska kultura strategiczna nie oznacza, że istnieje harmonia interesów i oczekiwań w zakresie bezpieczeństwa wszystkich państw, lecz jedynie zapewnia to, że państwa podzielające ją mogą efektywnie działać. Kultura strategiczna poszczególnych państw zachodnioeuropejskich pozostająca relatywnie statyczną w okresie zimnowojennym, musiała przejść proces gwałtownej adaptacji związanej z chaosem panującym w stosunkach międzynarodowych, co miało wpływ na możliwości obronne państw (s. 303).

Wskazuje się tu, że kultura strategiczna UE obejmuje negocjacje, postrzegane jako podstawowy instrument działania. Dyplomacje, więzi gospodarcze oraz prawo międzynarodowe stanowią kluczowy wymiar działań UE. Widoczna jest też powściągliwość, w odniesieniu do użycia siły militarnej; co istotne, jakiegokolwiek użycie tej siły jest przez UE postrzegane jako legitymizowane tylko w kontekście działania wielostronnego.

W refleksji uogólniającej zauważa się, że Unia Europejska mimo swej hybrydowej natury, była w stanie sformułować strategię działania w odniesieniu do środowiska zewnętrznego, rozpoczęła i prowadzi proces budowy zasobów i zależności niezbędnych do prowadzenia działań w tym środowisku oraz zdołała zrealizować

kilkanaście misji zarządzania kryzysowego o zróżnicowanym zasięgu i mandacie (s. 315).

Wskazując na problemy obronności w Unii Europejskiej zauważa się, że na początku XXI w. granica między bezpieczeństwem wewnętrznym a zewnętrznym mocno się zaciera, co spowodowane jest nasileniem zjawisk o charakterze transnarodowych: terroryzmu, międzynarodowej przestępczości, niekontrolowanych migracji. Oznacza to upodobnienie zadań, jakie stoją przed armią i policją, a w szczególności – prowadzenia misji z zakresu „miękkiego bezpieczeństwa”: dostarczanie pomocy dla obszarów dotkniętych konfliktem czy katastrofą, ratowanie ludności cywilnej, zaprowadzenie pokoju na terenach ogarniętych walkami, rozdzielanie i rozbrajanie stron konfliktów – misje, w których dopuszcza się użycia siły, ale bez traktowania jej jako podstawowego instrumentu działania (s. 323). W uogólniającym oglądzie problemu stwierdza się, że budowa europejskiej obronności w oparciu o strukturę UE (bo niekoniecznie *sensu stricto* w ich ramach) będzie prowadzić do ewolucji; z jednej strony UE będzie musiała odwzorować funkcjonalny model NATO, gdyż to Pakt jest organizacją, która od ponad pół wieku wypracowuje formułę współpracy armii europejskich i czymś absurdalnym byłaby budowa tych powiązań całkowicie od nowa, bez wykorzystania sił istniejących mechanizmów i doświadczeń. Z drugiej strony UE nie będzie kopią NATO; nie ma w niej państwa dominującego nad pozostałymi, jak USA nad europejskimi sojusznikami, a oprócz polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obrony UE prowadzi też wiele innych działań na arenie międzynarodowej – jej instrumentarium jest znacznie bogatsze niż w wypadku NATO.

Wskazując na role nowych członków Unii Europejskiej, zauważa się że państwa te nie są monolitem politycznym ani gospodarczym. To co je łączy, to wspólna przeszłość i często w oparciu o określone doświadczenia historyczne próbują określić swoją rolę.

Zauważa się, że w ostatnich latach dokonują się głębokie przewartościowania w stosunkach transatlantyckich; redefiniowana jest przede wszystkim polityka bezpieczeństwa. Podkreśla się jednak, że USA nie ujawniają zainteresowania zmianą swej polityki zagranicznej, dlatego

też zmiany w relacjach Unia Europejska a USA nie mogą stać zbyt radykalne (s. 381).

W relacjach UE z różnymi podmiotami politycznymi świata wyjątkową pozycję zajmuje Rosja; W referacie dostarcza się uporządkowanej wiedzy o relacjach oraz wizji i ich rozwoju, tj. Federacji Rosyjskiej z Unią Europejską.

Promując studia i opracowania o Unii Europejskiej w XXI wieku, przygotowane pod redakcją Rafała Riedla zauważa się, że dotyczą one aktualnych, nośnych kwestii poznawczych, nierzadko budzących dyskurs interpretacyjny. Tezy i argumentacja są osadzone w starannie wyselekcjonowanej literaturze przedmiotu. Czytelnie zarysowuje się w nich nurt metodologiczny dociekań poznawczych, a w tym kwestie terminologiczne, projekty interpretacyjne, rzeczywistość instytucjonalną.

Książka zasługuje na dużą uwagę edukacyjną, zwłaszcza w europeistycznym kształceniu akademickim.

Andrzej Chodubski

Polonijny Nowy Jork, pod red. Danuty Piątkowskiej, Nowy Jork–Opole 2010, ss. 306.

W rzeczywistości współczesnych przemian globalnych, a w tym unifikacji kulturowej świata w istotnej mierze zmienia się sytuacja mniejszości narodowych i etnicznych. Z jednej strony gwarantuje się nim prawo rozwoju m.in. przez realizację zobowiązań międzynarodowych w zakresie praw człowieka i obywatela, z drugiej zaś – pod wpływem postępu naukowo-technicznego, nowoczesnej edukacji następują procesy unifikacyjne, tworzy się globalna społeczność obywatelska. Rzeczywistość tę obserwuje się w przestrzeni kulturowej Polaków żyjących w diasporze. Egzemplifikację tych przemian stanowi Polonia, a w wyjątkowym wymiarze polska społeczność w Nowym Jorku.

Celem prezentowanej pracy jest określenie kierunków i skali współczesnych przemian w życiu Polonii nowojorskiej. *W słowie od Redakcji* przypomina się, że przybywali Polacy do Nowego Jorku już w XVII w., do ówczesnych kolonii holenderskich, Nowych Niderlandów; do Nowego Amsterdamu czyli obecnego Nowe-

go Jorku, przypomina się pierwszego inicjatora sprowadzania Polaków do tej przestrzeni – gubernatora Nowych Niderlandów – Petera Stuyvesanta. Jak też pierwszych Polaków, zdobywających tam szacunek, sławę, jak np. Daniela Liczko właściciela tawerny w Nowym Amsterdamie, lekarza Aleksandra Karola Kurczewskiego który założył w 1659 r. szkołę, która była drugą po Harvardzie; przypomina się nazwiska Polaków, którzy zdobyli rozgłos w mieście, Polsce i świecie, dzięki aktywności kulturowo-cywilizacyjnej oraz odnoszeniu sukcesów życiowych, a w tym finansowych.

Obecnie szacuje się, że w mieście zamieszkuje ok. 400 tys. osób, mających polski rodowód etniczny, w tym ok. 40 tys. osób przebywa tam nielegalnie. Ich funkcjonowanie odbywa się w konglomeracie bogactwa i biedy, różnorodności kultur i języków; 8,5 mln mieszkańców posługuje się ok. 140 językami (s. 10).

Sprawujący patronat honorowy nad konferencją „Polonijny Nowy Jork”, której rezultatem są opracowania zamieszczone w prezentowanej książce konsul generalny RP w Nowym Jorku Krzysztof Kasprzyk, podkreślił, że *wysycha strumień dopływu świeżej polskiej krwi do Ameryki, a więc i do Nowego Jorku (...) Praktycznie ustały podstawowe motywy emigracji zarobkowej, która była motorem działań wszystkich pokoleń Polaków* (s. 16).

W prezentowanej książce zamieszczono 15 studiów i opracowań, tj. 1. Czesława Karkowskiego, *Polonia amerykańska wobec niepodległości Polski (po 1945 roku)*, 2. Anny Śliz, Marka S. Szczepańskiego, *Kulturowe transgresje Polaków w Nowym Jorku. Rola Polskiej Bratniej Pomocy w życie migracji powojennej*, 3. Teofila Lachowicza, *Działalność Aleksandra Janty-Polczyńskiego w środowisku nowojorskim*, 4. Wiesławy Piątkowskiej-Stepaniak, *Idee i rola nowojorskiej prasy polonijnej*, 5. Barbary Klimek, *Polonijnie Radio Rytm w eterze (2002–2009)*, 6. Zygmunta Sibigi, *Polskie szkolnictwo w Nowym Jorku*, 7. Danuty Piątkowskiej, *Getta czy otwarte społeczności etniczne. Polskie parafie rzymskokatolickie w Nowym Jorku*, 8. O. Michała Czyżewskiego OSPPE, *Paulini na Manhattanie. Dawniej i dziś*, 9. Iwony Drag-Korgi, *Polskie instytucje w Nowym Jorku, Historia i współczesność*, 10. Krzysztofa Langow-